

דף י

'דבית שמאי סברי גזרינן דלמא אתי לאמלוכי'. ואם תאמר, מכל מקום עד שנמלך הלא היו מוכנים ומדוע ייעשו מוקצה למפרע? – פירש הרא"ה: כיון שקרוב הוא להימלך, אין הכנתו עכשיו הכנה גמורה ולכן צריך שיעשה מעשה ולא די בדיבור בעלמא. ומפירושו הרמב"ם למשנה משמע שהחשש הוא שמא יימלך קודם כניסת יום טוב ותבטל הזמנתו, ולא ישים אל לבו שההזמנה נתבטלה ויקחם למחר. ומרבנו חננאל משמע שהחשש הוא שמא ייבטל משמחת יום טוב, שיימלך ביו"ט ולא יטלם (מובא בחדושים ובאורים. וע"ע בשפת אמת).

'לימא מכאן אני נוטל למחר... דלמא מטלטל ושביק מטלטל ושביק...' – הלכך צריך לברר ולסיים מה שהוא צריך ואם זימן יותר מכפי צורכו אין הכנה זו חשובה ולא יטול אפילו אחד מהם (עפ"י או"ז ועוד). והוא הדין בתרנגולות העומדות לגדל ביצים, ובא לזמן לו לאכילה. באור הלכה תצו, יא). ואולם אם אפשר שיצטרך למחר את כל השובר, יכול לזמן את הכל על הספק, ואז הרשות בידו לטלטל ולהניח שהרי כולם מזומנים (עפ"י רשב"א כאן [ובתחילה כתב מסברא שמועיל להכין את הכל אפילו כשאינו צריך לכולם אלא שהסיק שהתוס' לא כתבו כן]; רבנו ירוחם ומהרש"ל; רמ"א תצו, יא ומשנ"ב).

'המת בבית ולו פתחים הרבה – כולן טמאים...' לכאורה נראה שטמאים מספק ולא מודאי שהרי המת יצא רק באחד מהפתחים ואין ידוע איזהו. ואין מסתבר לומר שעצם האפשרות לצאת מן הפתח עושה טומאה ודאית, שאם כן מה שייך לדון משום דין ברירה כשנפתח פתח אחד או כשחשב על אחד לבסוף, הלא סוף סוף היתה אפשרות לצאת מכל אחד ואחד מהפתחים – אלא משמע שהאפשרות כשלעצמה אינה מחילה טומאה ודאית.

ואם תאמר הלא לפי זה יוצא שכל הכלים שתחת הפתחים טהורים מלבד פתח אחד שאינו ידוע איזהו, ואם כן מדוע לא ייבטל הכלי הטמא ברוב טהורים? ויש לומר שאין שייך דין ביטול כיון שגם לפי המציאות האמיתית לא נתיחד פתח אחד לטומאה, ואם כן אין זה ספק במציאות אלא דין ספק הוא החל על כולם מחמת שאחד מהם ראוי להיות טמא, וכיון שכן כולם שוים הם ואין כאן מבטל ומתבטל (עפ"י שערי ישר ג, כב, בישוב קושית הגרעק"א).

הנה כתבו אחרונים שלהלכה כיון שנוקטים ברירה בדרבנן, אם טומאה זו מדרבנן היא, יש לפסוק כרבא לטהר למפרע (ע' צל"ח שפ"א ופנ"י ועוד). ולפי מה שבארו המפרשים שזה שנוקטים 'ברירה' בדרבנן היינו משום ספק, אם כן גם אם טומאה זו מדאורייתא הלא יש כאן ספק נוסף, שאפילו את"ל אין ברירה, אין ודאי שיצא מפתח זה. וצריך לומר שמ"מ אין מצרפים ספק בעצם לעשות 'ספק ספקא' להקל, כיון שאיסור הספק הוה הוא מוחלט שאף כלפי שמיא אין צד של הטר ממש.

ועדיין יש לשאול אם ספק הוא א"כ פתח הנמצא במקום ציבורי יהיו הכלים שבו טהורים משום ספק טומאה ברשות הרבים. ולולא דברי הגרשש"ק היה מקום לומר שבהלכה זו נאמר שאף במקום הספק שמא יצא משם – טמא ודאי [שהרי גם בפתח אחד אין ברור שיצא משם המת ושמא יישאר במקומו ואעפ"כ אמרינן 'סוף טומאה לצאת'], ומ"מ מועיל דין ברירה לברר את הספק למפרע, לומר שלא היו שאר הפתחים מיועדים למת מעיקרא. ואעפ"י שבמציאות היתה אפשרות באותה שעה שיצא משם, מ"מ לא האפשרות המציאותית מטמאת אלא דין ה'ספק' והרי הספק נפשט.

ועוד נראה שענין ברירה הוא לברר למפרע שמעולם לא היה מיועד לצאת משאר המקומות אלא מזה וכאילו דעתו מאז ומעולם

היתה להוציא מפתח זה, ושאר הפתחים מעולם לא היו כאלו שסוף טומאה לצאת בהם. וראיה לכך שהרי כתבו התוס' שבפתח חדש שנפתח אין לומר ברירה, ולכאורה קשה אמנם אין לומר הוברר למפרע שיצא מפתח זה מפני שלא היה הפתח בעולם, אך מ"מ לגבי הפתחים שהיו בעולם ולא יצא מהם מדוע אין אומרים הוברר למפרע שלא יצא [כי הלא נראה שאם חשב שלא לצאת אלא באחד משני פתחים – שאר כל הפתחים טהורים, כי די בבירור על מה שלא יצא ואין צריך לדעת ממה יצא] – אך אם ענין הברירה לומר שמעולם לא היה מיועד בדעתו לצאת משאר הפתחים, הרי כשסיבת אי יציאתו היא הפתח החדש א"א לומר שהוברר למפרע שלא היה עשוי לצאת מהם.

ולפי סברא זו נראה שכל שיצא בפתח מסוים בגלל מצב חדש הנסבב מסיבה מתחדשת, אין לומר ברירה. וצ"ע.

בדין 'סוף טומאה לצאת', אם מטמא מדאורייתא, מהלכה למשה מסיני (כדברי רש"י להלן לח.), או מדרבנן (כמוש"כ רש"י כאן ובחולין קכה:), ואם הנזיר מגלח על טומאה זו, ואם כהן מוזהר עליה – ע' במפרשים כאן; תרומת הדשן כד; שו"ת מהרי"ל קנ; שו"ת הרשב"ז ח"א תעו; תוס' יום טוב אהלות ז, ג; ש"ך יו"ד שעב סק"ב; מג"א שמג סק"ב; שער המלך עירובין; שדי חמד מערכת ט, מד; חזון איש דמאי ט, כא אהלות ה, ג; שיעורי הגר"ש רוזובסקי ב"ב כ. עמ' לו; שבט הלוי ח"ה קפד; אגרות משה יו"ד ח"א רל, ה.

והדין כשיש אויר מפסיק בין השער לאהל המת [ומה דין פתח שאינו במקומו של המת עצמו אלא פתח אחר שהמת יעבור דרכו] – לכאורה משמע מרש"י כאן שטמא, ואולם הרש"ש פירש דבריו בענין אחר. ונחלקו הפוסקים בדבר – ע' שיטה מקובצת כאן; שו"ת הרשב"ש תרלד; פסקים וכתבים למהרא"י כד; שו"ת מהרי"ל קנ; יו"ד שעב, ד; שבט הלוי ח"ה קפד; חזון איש אהלות יז, ט; מנחת שלמה ח"א עב, ב.

(ע"ב) 'דוימנין דמשתכחי שמנים כחושים וכחושים שמנים וקמטלטל מידי דלא חזי ליה. אי נמי זימנין דמשתכחי כולהו כחושים ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב'. צריך באור מדוע להאריך בתוספת זו דמשתכחי כולהו כחושים, ואין די בטעם הראשון שיטול כחוש בטעות ויחזירנו, הלא בכלל זה גם החשש שיעשה כן לכולם. ושמא יש לפרש שטעם ראשון אינו ברור לאסור כי יש לומר כיון שאומר מכאן אני נוטל הרי מזמין את כולם לענין זה שיברור וייחד מהם למחר ואין כאן הסחת דעת והקצאה כלל – לכך הוסיפו לומר חשש אחר, שמא יימנע לגמרי משמחת יו"ט, על כן הצריכוהו לייחד מבעוד יום גזולות מסוימים.

'לימא מסייע ליה לרבי חנינא דאמר ר"ח רוב וקרוב הלך אחר הרוב' אפילו בקרובה מוכחת [ובקורבה שאינה מוכחת הכל מודים שהולכים אחר הרוב] (עפ"י תוס' ב"ב כג: רשב"א כאן ועוד).

בגדרי דין רוב וקרוב – ע' ב"ב כג.

'כדאמר אביי גבי סיפא דמתניתין בדף, הכא נמי בדף'. ואם תאמר מדוע אביי אמר זאת בסיפא ולא ברישא (כן תמה התו"י להלן)? ויש לפרש שבסיפא רבא העמיד בענין אחר כדלהלן, ורק אביי פירש בדף, ואילו כאן הכל מודים שיש להעמיד כן. וזו כוונת הגמרא: כשם שאביי העמיד הסיפא בדף דלא כרבא, כך כאן יש להעמיד כן לכולי עלמא. [נמצא אביי שהעמיד הסיפא 'בדף' אין זו אוקימתא חדשה שאינה ברישא, אלא בא לומר שגם הסיפא מתפרשת כן] (עפ"י מהר"ם שיף. ע' תירוצים נוספים ב'חדושים ובאורים').

'כדאמר אביי בדף' – ע' רמז ע"ד הסוד בספר אור לשמים בראשית ד"ה ויהי כל ימי חנוך.